

روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی

(روش‌های کمی: آمار پیشرفته)

جلد سوم

عنوان: روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (روش‌های کمی: آمار پیشرفته) - جلد سوم

نویسنده: دکتر باقر ساروخانی

چاپ سوم، ۱۳۸۶

ناشر: نشر دیدار

علی رحیمی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

مطمئناً اکثر این کتاب‌ها در چاپ اول به باد فراموشی سپرده خواهند شد و با گذر زمان از نظرها دور می‌شوند و آنچه در این میان باقی می‌ماند، مجموعه‌هایی است که بار علمی و تجربه‌اندوختی نویسندگان آنها هر علاقه‌مندی را ناخودآگاه به سمت خود خواهد کشید. این کتب به اندازه‌ای مورد تأیید قرار می‌گیرند که گاه سالیان سال با استقبال روبرو می‌شوند و تجدید چاپ می‌گردند. مجموعه‌ی سه‌جلدی «روش تحقیق در علوم اجتماعی» دکتر باقر ساروخانی نیز از این نوع می‌باشد. این مجموعه که در سال ۱۳۷۲ با چاپ اولین جلد یعنی «اصول

اگر در یک نظرسنجی از میان تمامی دانشجویان، اساتید، کارشناسان و صاحب‌نظران عرصه‌ی علوم اجتماعی در جستجوی با ارزش‌ترین کتب منتشر شده در باب روش تحقیق باشیم، به عقیده‌ی شما کدام یک از این کتاب‌ها بیشترین امتیاز را به خود اختصاص می‌دهد؟ بی‌شک در نگاه اول نام‌های متعددی از زبان افراد مختلف ساری و جاری خواهد شد و هر کس به کتابی اشاره خواهد کرد. اما این که آیا در پایان این نظرسنجی نیز می‌توان امیدوار بود که تعداد عنوان کتاب‌های مورد توافق اکثریت صاحب‌نظران بیش از انگشتان دست باشد یا خیر، خود جای تأمل دارد؟!

کتاب
علوم اجتماعی

شماره ۱۲
اسفند ۱۳۸۷

اختصاص دارد. میدان‌های شبه فیزیکی کوششی در این مسیر است که با طرح شیوه‌های نو - بدون از یاد بردن مختصات انسان و جامعه به عنوان واحدهای مورد مطالعه - ضمن رعایت اصول و موازین پدیده‌های اجتماعی به حداکثر دقت دست یافت.

نگارنده در این زمینه تأکید می‌کند که در این مسیر باید از مکان‌گرایی و جبرگرایی بیرون رفت، بین همبستگی ساده، هم‌تغییری، علیت چشم‌فریب و علیت درست تمیز قایل شد، یک عامل را درون مدل جای داد و به خالص‌سازی ضریب علی توجه کرد و در نهایت در جهت کاهش ضریب ابهام چند متغیر را به هم آمیخت و به میدانی گسترده دست یافت که در آن هم علم قطعیت می‌یابد و هم آزادی انسان تأمین می‌شود.

فصل هفتم کتاب به شناخت رگرسیون دو متغیری و چند متغیری با توجه به شیوه‌ی تغییرات پیش‌بینی نشده و تابع پیش‌بینی اختصاص دارد.

محاسبه‌ی رگرسیون خطی از طریق احتساب تغییرات تبیین شده، محاسبه‌ی ضریب رگرسیون از طریق احتساب انحراف معیار و محاسبه‌ی رگرسیون چند متغیری از مسایلی است که در این فصل به آنها اشاره می‌شود.

در فصل هشتم کتاب، نگارنده بعد از آشنا نمودن مخاطبان با رگرسیون به عنوان یک وسیله‌ی پیش‌بینی در تحقیق، به شیوه‌های کار محاسبه‌ی رگرسیون با استفاده از علایم و نشانه‌های رایانه‌ای می‌پردازد.

فصل نهم کتاب به دنبال پاسخ به این سؤال که در یک تحقیق مؤلفه‌ها یا عناصر اصلی کدامند، آغاز می‌شود و از تحلیل عاملی، شناخت و تعبیه ماتریس، چرخش عوامل و شناخت مجموعه‌ها به عنوان راهایی برای پاسخ به این سؤال نام می‌برد.

در فصل دهم، تعامل عوامل مورد بحث قرار می‌گیرد و همبستگی نیمه جزئی، واریانس عاملی و آزمون F به عنوان گام‌هایی برای ایجاد تعامل مطرح می‌شوند.

دکتر ساروخانی در آخرین فصل کتاب خود به تشریح ۱۰ مشکل اساسی محقق در هنگام گزارش‌نویسی با تأکید بر نگارش پایان‌نامه می‌پردازد. به عقیده‌ی وی نارسائی شکلی، ایجاز زبان‌آور، زیاده‌نویسی، حشو قبیح، بی‌برنامه‌گی، عدم تبیین، عدم استفاده از نظریه‌ها یا کاربرد نادرست آنها، فقدان پیام یا سستی در اعتبار آن و استنتاج باطل، از عمده مشکلاتی است که در هنگام نگارش تحقیق احتمال مواجه با آنها وجود دارد.

حسن ختام جلد سوم مجموعه‌ی روش تحقیق در علوم اجتماعی به معرفی کتب منتشر شده در باب روش‌شناسی در زبان فارسی اختصاص می‌یابد.

و مبانی» خود را به صاحب‌نظران این حوزه معرفی نمود، با چاپ دومین جلد خود تحت عنوان «بینش‌ها و فنون» در سال ۱۳۷۷ جایگاه ویژه‌ای در میان مخاطبان پیدا کرد.

«روش‌های کمی: آمار پیشرفته»، سومین جلد از مجموعه‌ی روش تحقیق در علوم اجتماعی است که در سال ۱۳۸۲ به رشته تحریر در آمد و در سال ۱۳۸۶ چاپ سوم آن به کوشش انتشارات دیدار منتشر گردید.

این کتاب مشتمل بر ۱۱ فصل است و دکتر ساروخانی با هدف توجه به آمار و ریاضیات به عنوان یک روش تحقیق در علوم اجتماعی آن را به رشته‌ی تحریر درآورد.

شاخص‌ها، رگرسیون‌ها، تحلیل مسیر، تحلیل تمایز، تحلیل افتراق، میدان‌های شبه‌ی فیزیکی و همبستگی از جمله مسائلی است که محوره‌های اصلی این کتاب را تشکیل می‌دهند.

نگارنده، فصل اول کتاب خود را با شاخص‌ها آغاز می‌کند و اعلام می‌دارد که شاخص‌ها اساس تحقیق‌اند و بدون آنها امکان سنجش وجود ندارد و با اشاره به این‌که هیچ دانشی بدون شاخص به وجود نمی‌آید، مخاطبان را با شاخص‌های ساده، وزن‌پذیری، روش‌های آمیزش عناصر، شاخص‌های هوشمند، چندگانگی شاخص‌ها، پیرا شاخص‌ها، تخریب شاخص‌ها، پویایی شاخص‌ها و بالاخره اولویت‌بندی آنها آشنا می‌سازد.

فصل دوم کتاب به شناخت و ارزیابی مناسبات علی مرتبط است و رگرسیون چند متغیره روشی است که به عنوان راهی برای شناخت مناسبات علی سخن مطرح می‌گردد.

در فصل سوم کتاب، از تحلیل مسیر به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان هر تحقیق در شناخت علیت یاد می‌شود و خوانندگان با خواندن این فصل به دنبال شناخت واسطه‌ها، محدوده‌ی تاریک میدان علی و عناصر تأثیرگذار در جریان رابطه‌ی علت و معلولی، نحوه‌ی محاسبه‌ی ضریب مسیر و همبستگی را فرا می‌گیرند.

در ادامه با فصل چهارم کتاب، شناخت تمایزات میان انسان‌ها و گروه‌های انسانی مورد توجه قرار می‌گیرد.

در این فصل، نگارنده با اشاره به متغیرهای تمیزگذار از محاسبه‌ی تحلیل تمایزات با بهره‌گیری از آزمون‌های پارامتری و غیر پارامتری در موقعیت‌های مختلف به عنوان راهی برای شناخت اختلافات میان گروه‌های انسانی یاد می‌کند.

در فصل پنجم، سخن از تحلیل و اندازه‌گیری شقایق، دوگانگی و به طور کلی فاصله از هنجارها یا محورها به میان می‌آید و با طرح این سؤال که فاصله‌ی از محور و پراکندگی تا چه حد تصادفی است، تأکید می‌شود. در هر تحقیق نه تنها گرایش‌های مرکزی بلکه معنی‌داری فاصله از مرکز یا محور نیز باید شناخته و تحلیل شود.

فصل ششم کتاب به میدان‌های شبه فیزیکی در تحقیقات اجتماعی